

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตการเกษตรกรรมหรือการพัฒนาการเกษตรตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8 รัฐบาลมีการวางแผนการพัฒนามาโดยตลอด โดยเน้นให้เกิดการพัฒนาการผลิต การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติมาโดยตลอด การเกษตรไทยถือว่าเป็นรากฐานของเศรษฐกิจ โดยประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ดังนั้นจึงเป็นจุดใหญ่ในการพัฒนาประเทศประเทศ แต่มีหลายครั้งที่เกษตรกรถูกละเลยและไม่ได้รับการเอาใจใส่ ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง โดยเฉพาะเมื่อการเกษตรถูกกำหนดโดยการตลาดในตลาดโลกให้เป็นการค้าเสรี ตามข้อตกลงของ GATT และการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของ AFTA และ WTO การดำเนินการเกษตรซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาอย่างมีทิศทาง และเหมาะสมกับการแข่งขันในตลาดโลกได้ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพของผลิตผลทางการเกษตร การพัฒนาเทคโนโลยี การใช้สารเคมีและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตามข้อตกลงที่วางไว้ (พงษ์ศักดิ์, 2543 : 35)

ในปัจจุบันตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ในการพัฒนาระบบการเกษตรไทยจะให้รัฐบาลรับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียวไม่ได้แล้ว จะต้องมีการประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน ให้มากขึ้นจากที่ผ่านมา เนื่องจากภาครัฐจะมีปัญหาในเรื่องงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี ตลาด ไม่เพียงพอแต่ในส่วนของภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นจากที่ผ่านมา เนื่องจากภาคเอกชนจะมีความพร้อมในเรื่องกำลังทุน บุคลากร เทคโนโลยี ตลอดจนทำให้เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ในเขตภาคเหนือทุกจังหวัดจะต้องพึ่งภาคเอกชนในการหาพืชหรือรายได้เลี้ยงครอบครัว ปัจจุบันและในอนาคตเกษตรกรหันมาพึ่งภาคเอกชนมากขึ้น ภาคเอกชนเองจะต้องเพิ่มหรือควบคุมปริมาณการผลิตแล้วยังต้องพัฒนาปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบให้เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น ரசชาติ รูปทรง สีผิว เป็นต้น แม้ว่าจะมีแนวทางใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาเพื่อความต้องการหรือมุ่งหวังในการพัฒนาดังกล่าว แต่ความพร้อมของเกษตรกรไทยยังมีน้อย ทั้งในเรื่อง

ของปัจจัยการผลิต ต้นทุนการผลิต เทคโนโลยี แหล่งความรู้ การหลีกเลี่ยงธรรมชาติ และการตลาด เหล่านี้เป็นปัญหาและความเสี่ยงของเกษตรกรไทยในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

การส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีการประสานงานกันอย่างจริงจังได้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคเกษตรกร ในส่วนของภาคเอกชนเองปัจจุบันในการส่งเสริมการเกษตร ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการต่อยอดการส่งเสริมการเกษตรให้มีการพัฒนาภาคเกษตรกรอย่างมากในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมการเกษตรดังกล่าว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้ซึ่งต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของงาน บุคลากร มีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบ สามารถส่งผลถึงกันและกันในที่สุด ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้องค์กรได้มองเห็นถึงสภาพการณ์อย่างชัดเจนในปัจจุบันและอนาคต กล่าวได้ว่าบุคคลก่อนที่จะกระทำในสิ่งใดมักจะคำนวณหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเสมอว่าจะได้อะไรบ้างเป็นการตอบสนองจากการกระทำนั้น การกระทำเป็นเสมือนตัวกระตุ้นให้บุคคลดังกล่าวได้แสดงพฤติกรรมออกไป

การส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชนในเขตภาคเหนือโดยส่วนใหญ่จะเน้นการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) เช่น บริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด บริษัท ทีโอ ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ฟรีโต-เลย์ (ประเทศไทย) และบริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์) ซึ่งจะได้นำเสนอถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ มีผลกระทบต่อความคิดเห็นในทางบวกหรือทางลบต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์กร และเกษตรกร ในแนวทิศทางใด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์กรในการกระตุ้น ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกิดความคิดเห็น เพื่อนำไปพัฒนาระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) ในอนาคตต่อไป

ดังนั้น ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ เป็นระบบการส่งเสริมการเกษตรที่มีข้อตกลงกันระหว่างภาคเอกชนกับภาคเกษตรกรที่ร่วมโครงการ เพื่อลดความเสี่ยง ทั้งเรื่องปัจจัยการผลิต ขบวนการผลิต ราคา โดยการพูดคุยด้วยวาจาและลงลายลักษณ์อักษร (สัญญาการร่วมโครงการ) ก่อนการเปิดโครงการหรือร่วมโครงการ เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ในเขตภาคเหนือ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรจะขาดในเรื่องการมีพันธสัญญา (Contract Farming) ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในเรื่องราคา และตลาด เป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) ของภาคเอกชน ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรที่จะช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ลดลงได้ โดยเฉพาะในเรื่องปัจจัยการผลิตผู้ให้คำแนะนำ ราคา และตลาดที่แน่นอน

การส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) ของภาคเอกชน อาจจะเป็นผลบวกให้กับองค์กรบริษัท เกษตรกร ในการลดความเสี่ยงในการผลิต ในส่วนผลลบ องค์กรบริษัท จะต้องรับภาระทั้งหมดเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต ราคา และตลาด ถ้าโครงการไม่ประสบความสำเร็จ ในของส่วนเกษตรกรจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทุกขั้นตอน ถ้าไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดสัญญาที่ได้ลงนาม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ โดยการนำความรู้ไปเผยแพร่แก่เกษตรกร ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ทันต่อเหตุการณ์ และเพื่อที่จะได้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคิดเห็นในการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) อย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรและช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อไม่ให้เกิดการเอาเปรียบของทั้งสองฝ่าย และเพื่อที่จะได้ทราบว่า มีตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ เพื่อที่จะได้หาแนวทางเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขให้เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาเกี่ยวกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้กับองค์กรในการบริหารผู้บังคับบัญชา ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำไปดำเนินการเพื่อสนับสนุน หรือกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ

เกษตรเกิดความคิดเห็น มีแรงจูงใจที่จะทำงานในความรับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ คือ เกษตรกรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงผลจากความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำให้องค์กรภาคเอกชนและเกษตรกรได้รับผลบวกทั้งสองฝ่าย ไม่มีการเอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ทำให้ในส่วนของภาคเอกชน ภาคเกษตรกร ร่วมมือกันได้เป็นอย่างดี และตลอดไป

สมมุติฐาน

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางจิตวิทยาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ในการวิจัย เรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ก. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากรที่ศึกษาประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหัวหน้าแผนกส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชน ได้แก่บริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด บริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ฟรีโต-เลย์ (ประเทศไทย) บริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์) ในเขตภาคเหนือ มีจำนวนทั้งหมด 145 คน โดยแยกประชากรศึกษาของภาคเอกชนในเขตภาคเหนือ ได้แก่

- บริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด	จำนวน 60 คน
- บริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด	จำนวน 10 คน
- บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด	จำนวน 15 คน
- บริษัท ฟรีโต-เลย์ (ประเทศไทย)	จำนวน 25 คน
- บริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์)	จำนวน 35 คน

ข. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยมีตัวแปรที่นำมาศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชน เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ประกอบด้วย

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพการสมรส
- อายุงาน
- ระดับเงินเดือน
- ระดับตำแหน่ง ได้แก่ หัวหน้าแผนกส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
- ภูมิลำเนา
- การเข้ารับการศึกษา

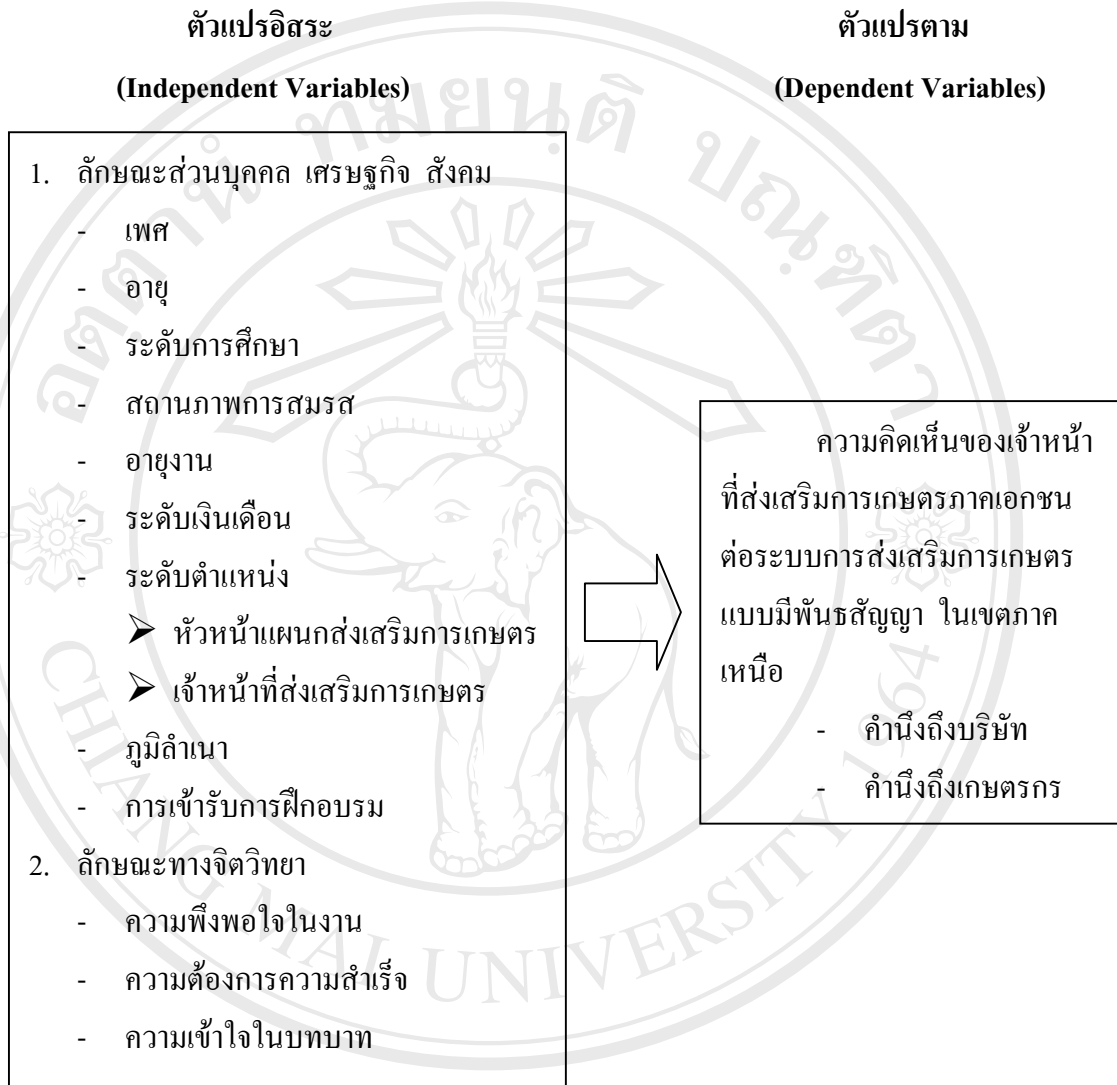
1.2 ลักษณะทางจิตวิทยา

- ความพึงพอใจในงาน
- ความต้องการความสำเร็จ
- ความเข้าใจในบทบาท

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธมิตรสัญญา ในเขตภาคเหนือ โดยคำนึงถึง

- บริษัท
- เกษตรกร

ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อให้มีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชน หมายถึง ผู้ที่ให้คำแนะนำความรู้ทางวิชาการ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ในการนำไปสู่การปฏิบัติในการปลูกพืชให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรบริษัท สันติภาพเทรคคิง จำกัด บริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด บริษัท ฟรีโต-เลย์ (ประเทศไทย) และบริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์)
2. การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพืชแก่เกษตรกรแบบมีพันธสัญญา ได้แก่ พืชมะเขือม่วงญี่ปุ่น ชุกกินี มันฝรั่ง และข้าวโพด (เมล็ดพันธุ์)
3. ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความคิดเห็นด้านระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญาต่อคำถามในแบบสอบถาม โดยคำนึงถึงบริษัท และเกษตรกรที่ตอบสนองตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งไม่เป็นการผิดหรือถูก โดยอาจแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะบวกและลบ คือ เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อายุงาน ระดับเงินเดือน ระดับตำแหน่ง ภูมิลำเนา และการเข้ารับการฝึกอบรม
5. ลักษณะส่วนเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ที่ได้รับจากการร่วมโครงการ การได้รับสินเชื่อ และปัจจัยการผลิต ตลาดจำหน่ายผลผลิตจากภาคเอกชนของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแบบมีพันธสัญญากับภาคเอกชน ทั้ง 5 บริษัท
6. ลักษณะส่วนสังคม หมายถึง การได้รับความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การเข้ารับการฝึกอบรม ข่าวสารและสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรหรือระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
7. เพศ หมายถึง เพศหญิงและเพศชาย ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชน ทั้ง 5 บริษัท
8. อายุ หมายถึง อายุเต็มของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนในปีที่สำรวจ
9. ระดับการศึกษา หมายถึง คุณวุฒิระดับการศึกษาสูงสุดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชน
10. สถานภาพการสมรส หมายถึง การดำรงอยู่หรือการมีคู่ครองของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ โสด สมรส หย่าร้าง หม้าย

11. อายุงาน หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในหน่วยงานภาคเอกชน
12. ระดับเงินเดือน หมายถึง รายได้ทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อเดือน ที่ได้จากองค์กร
13. ระดับตำแหน่ง หมายถึง ตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับแต่งตั้ง หรือ เลือกลงเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
14. สถานที่เกิด หมายถึง ถิ่นกำเนิดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น
15. การเข้ารับการศึกษา หมายถึง การเข้ารับฟังเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ จากวิทยากร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกร
16. ลักษณะจิตวิทยา หมายถึง ความพอใจ ความต้องการและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญาค้ำประกันถึงบริษัทและเกษตรกร
17. ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างเต็มความสามารถและมีความภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรด้วยความเต็มใจ
18. ความต้องการความสำเร็จ หมายถึง ผลจากการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่จะต้องทำให้เป็นไปตามแผน หรือเป้าหมายที่วางไว้
19. ความเข้าใจในบทบาท หมายถึง หน้าที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบและขั้นตอนในการแนะนำชี้แนะให้เกษตรกรปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ
20. พันธสัญญา หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีข้อตกลงกันล่วงหน้า ตามเงื่อนไขที่บริษัทเป็นผู้กำหนดที่จะนำมาปฏิบัติต่อกัน เพื่อป้องกันความเสี่ยง ทั้งในเรื่องปัจจัยการผลิต ราคา รวมถึง วาจาและลายลักษณ์อักษร
21. ภาคเอกชน หมายถึง บริษัท สันติภาพเทรคดิง จำกัด บริษัท ทีโอ ฟู๊ดส์ จำกัด บริษัท ปรีนเซส ฟู๊ดส์ จำกัด บริษัท ฟรีโต-เลย์ (ประเทศไทย) และบริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์)
22. เขตภาคเหนือ หมายถึง จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย และจังหวัดพิษณุโลก